

कथमिति ॥ १ ॥ जन्मप्रभृतिशुक्रशोणितसंयोगादारभ्य क्रियागर्भद्विस्त्रुपाउपलक्ष्यते कलिलं शुक्रशोणितसंयोगः एकरात्रोषितं कलिलं भवति पंचरात्राद्दुदइत्यादिशास्त्रादभ्यते तत्र कलिले वसते जीव इति शेषः किंचिदंतरं पूर्वदिनापेक्षया दृढवस्थाभेदेन अल्पेन परिमाणान्तरेण ॥ २ ॥ पंचमेमासे अतीते अवयवाभिवृद्धे पिंडे वासं चैतन्यस्याविर्भावं अकल्पयत् पूर्वं चैतन्यसत्तामात्रं पंचमेतीते तु षष्ठे आविर्भाव इति विशेषः ततः सदशमासाभ्यंतरे संपूर्णो गर्भो जायते ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ तस्माद्योनिद्वारात् संसारात् संसारं प्राप्य ॥ ६ ॥ ७ ॥ संगः विषयसंगः स्वादुर्येषातैः ॥ ८ ॥ ९ ॥ यद्यपि मूढः पापं नावैति तथापि ध्यानपरिनिष्ठितास्ततस्तथैव

धृतराष्ट्र उवाच कथं संसारगहनं विज्ञेयं वदतांवर ॥ एतदिच्छाम्यहं श्रोतुं तत्त्वमाख्याहि पृच्छतः ॥ १ ॥ विदुर उवाच जन्मप्रभृतिभूतानां क्रियासर्वोपलक्ष्यते ॥ पूर्वमेवेह कलिले वसते किंचिदंतरं ॥ २ ॥ ततः सपंचमेऽतीते मासे वासमकल्पयत् ॥ ततः सर्वांगसंपूर्णो गर्भो वै स तु जायते ॥ ३ ॥ अमेध्यमध्ये वसति मांसशोणितलेपने ॥ ततस्तु वायुवेगेन ऊर्ध्वपादोत्थः शिराः ॥ ४ ॥ योनिद्वारमुपागम्य बहून्क्लेशान्समृच्छति ॥ योनिं संपीडनाच्चैव पूर्वकर्मभिरन्वितः ॥ ५ ॥ तस्मान्मुक्तः संसारादन्यान्यश्रित्युपद्रवान् ॥ ग्रहास्तमनुगच्छंति सारमेया इवामिषं ॥ ६ ॥ ततः प्राप्नोत्तरे काले व्याधयश्चापितं तथा ॥ उपसर्पति जीवंतं बध्यमानं स्वकर्मभिः ॥ ७ ॥ तं बद्धमिन्द्रियैः पाशैः संगस्वादुभिरावृतं ॥ व्यसनान्यपि वर्तते विविधानि नराधिप ॥ ८ ॥ बध्यमानश्च तैर्भूयो नैव तृप्तिमुपैति सः ॥ तदानावैति चैवायं प्रकुर्वन्साध्वसाधुवा ॥ ९ ॥ तथैव परिरक्षंतिये ध्यानपरिनिष्ठिताः ॥ अयं न बुध्यते तावद्यमलोकमथागतं ॥ १० ॥ यमदूतैर्विरुप्यंश्च मृत्युं कालेन गच्छति ॥ वाग्धीनस्य च यन्मात्रमिष्टानि पृच्छतं मुखे ॥ भूय एवात्मनात्मानं बध्यमानमुपेक्षते ॥ ११ ॥ अहो विनिरुतो लोको लोभेन च वशीकृतः ॥ लोभक्रोधभयोन्मत्तो नात्मानमवबुध्यते ॥ १२ ॥ कुलीनत्वे च रमते दुष्कुलीनान्विकुत्सयन् ॥ धनदर्पेण हृत्तश्च दरिद्रान्परिकुत्सयन् ॥ १३ ॥ मूर्खानिति परानाहनात्मानं समवेक्षते ॥ दोषान्क्षिपति चान्येषां नात्मानं शास्तुमिच्छति ॥ १४ ॥ यदा प्राज्ञाश्च मूर्खाश्च धनवंतश्च निर्धनाः ॥ कुलीनाश्च कुलीनाश्च मानिनोऽप्यमानिनः ॥ १५ ॥ सर्वे पितृवनं प्राप्ताः स्वपतिविगतत्वचः ॥ निर्मांसैरस्थिभूयिष्ठैर्गात्रैः स्नायुनिबन्धनैः ॥ १६ ॥ विशेषं न प्रपश्यंति तत्र तेषां परे जनाः ॥ येन प्रत्यवगच्छेयुः कुलरूपविशेषणं ॥ १७ ॥

यथाशास्त्रं आत्मानं परिरक्षंत्येव ॥ १० ॥ तस्यैवं यमदूतैर्नीयमानस्य वाग्धीनस्य सर्वेन्द्रियविकलस्य यन्मात्रं यत्किंचिदिष्टानिष्टं पु

ण्यं पापं तन्मुखे प्रथमं कृतं भवति तत्रापि पुण्यफलं भुंजानो विषयेषु योगात् आत्मानं बध्यमानं गर्भावासादिना व्यात्यमानं उपेक्षते न तु स्वहितं कामयते ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ विगतत्वचः आच्छादवहीनाः ॥ १६ ॥ तस्य नास्ति कथमनुवदति येनेत्यादिना ॥ १७ ॥